

Valentina URSU

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ETNOLOGIC ÎN REPUBLICA MOLDOVA: FILE DE ISTORIE

Rezumat

Învățământul superior etnologic în Republica Moldova: file de istorie

Republica Moldova dispune de o experiență de peste 25 de ani în formarea specialiștilor de înaltă calificare pentru domeniile Etnografie și Etnologie. Prezentul articol este dedicat examinării etapelor instituirii și evoluției programelor de studii în ciclul I – Licență și ciclul II – Master, în câteva universități din Republica Moldova. Sunt analizate planurile de studii la specialitățile *Istorie și Etnografie, Etnologie*, comparându-se coraportul dintre disciplinele de specialitate cu cele fundamentale, generale, de orientare socio-umanistică, de bază și opționale etc. Au fost examinate programele la disciplinele etnologice, remarcându-se corespunderea lor cerințelor didactice. O atenție sporită a fost atrasă activităților didactice, științifice și educaționale, colaborării cu instituții și organizații de profil din Republica Moldova și alte țări în diferite perioade istorice. Sunt evidențiate dificultățile întâmpinate de facultățile și catedrele de specialitate în pregătirea cadrelor. Totodată, sunt determinate acțiunile privind perfecționarea continuă a procesului didactic. Articolul este elaborat în baza analizei unui bogat material de arhivă, a documentelor publicate, a culegerilor de studii, a publicațiilor metodico-didactice, a articolelor, interviurilor etc.

Cuvinte-cheie: planuri de studii, programe analitice, practici de specialitate, stagii, activități educaționale, investigații științifice, colaborare.

Резюме

Высшее этнологическое образование в Республике Молдова: страницы истории

Республика Молдова обладает более чем 25-летним опытом в подготовке специалистов с высшим образованием в области этнографии и этнологии. Настоящая статья посвящена анализу этапов создания и совершенствования процесса формирования кадров на двух ступенях высшего образования в нескольких университетах Молдовы. Изучены учебные планы по специальностям *История и этнография, Этнология*, проведено сравнение этнологических дисциплин с фундаментальными, социальными, обязательными и дисциплинами по выбору. Проанализированы аналитические программы этнологических курсов, и отмечено их соответствие современным требованиям. Большое внимание было уделено учебной, воспитательной и исследовательской работе факультетов и курирующих кафедр, сотрудничеству с профильными институтами и организациями Республики Молдова и других стран в разные исторические периоды. Вы-

явлены проблемы и сложности процесса подготовки этнологов. Сформулированы предложения по дальнейшему совершенствованию учебной деятельности. Статья основана на богатом архивном материале, на опубликованных документах, сборниках, учебно-методических работах, статьях, интервью и др.

Ключевые слова: учебные планы, аналитические программы, специализированные практики, стажировки, образовательная деятельность, научные исследования, сотрудничество.

Summary

Superior ethnology education in the Republic of Moldova: History files

The Republic of Moldova has over 25 years of experience in the training of highly qualified specialists in the fields of Ethnography and Ethnology. This article is dedicated to examining the stages of the establishment and evolution of study programs in Cycle I – Bachelor and Cycle II – Masters at several universities in the Republic of Moldova. The study plans for the specialties of History and Ethnography, Ethnology, comparing the correlation between specialized disciplines and fundamental, general, basic socio-humanistic orientation, and optional ones. The programs of the ethnical disciplines have been examined, and their teaching requirements have been observed. Special attention was paid to the departments' reports on didactic, scientific and educational activity, collaboration with institutions and organizations from Moldova and other countries. The difficulties encountered by faculties and departments in the training of ethnologists are highlighted. At the same time, the actions regarding the continuous improvement of the didactic process are determined. The article is elaborated on the basis of rich archive material analysis, published documents, study collections, methodical-didactic publications, articles, interviews etc.

Key words: plan of studies, analytical programs, specialized practices, specialized internships, educational activities, scientific inverses, collaboration.

Pregătirea specialiștilor în domeniul etnologiei, antropologiei și patrimoniului cultural are deja o veche tradiție ce este cunoscută în Europa încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, fiind oferită acum și la noi, la fel ca și în alte țări [2, p. 75-83; 9, p. 204-206; 13, p. 8-15; 19, p. 35-41]. Republica Moldova, chiar din primii ani de renaștere națională, iar mai târziu, odată cu proclamarea independenței, avea nevoie de cadre specializate în domeniul cercetării, identificării, protejării și valorificării patrimoniului cultural

național material și imaterial. Lipsa unor instituții superioare de profil în RSS Moldovenească și pregătirea cu preponderență a etnologilor doar în centrele academice și superioare din URSS își lăsase amprenta asupra numărului cadrelor calificate în domeniul respectiv la începutul anilor '90 ai secolului trecut. Erau necesare acțiuni de instituire a specialităților respective în instituțiile de învățământ superior din țara noastră.

Pregătirea specialiștilor prin programul Istorie și Etnografie

Facultatea de Istorie și Etnopedagogie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” a fost prima care s-a preocupat de acest aspect. Instruirea la specialitatea *Istorie și Etnografie* a început în anul 1990 [1, d. 2403; 16, p. 202]. Studiile se realizau pe parcursul a 5 ani. La finele acestora, absolvenții primeau calificarea profesor de istorie și etnografie, metodist în domeniul educației tradiționale.

Data fiind dubla specializare, Planul de studii pentru această specialitate din anul 1993 [12]¹ cuprindea cinci compartimente: discipline istorice, etnologice, social-politice, psihologo-pedagogice și de cultură generală. Compartimentul *Discipline etnologice* include cursuri prezentate practic în toate semestrele. Astfel, în anul I, semestrul I, erau studiate disciplinele *Etnologia generală* în volum de 30 ore – prelegeri și 18 ore – seminare și *Etnologia Românilor*, semestrul II (30 ore – prelegeri, 30 ore – seminare). Urmău câteva cursuri de specialitate studiate în anul II. Disciplinele *Cultura materială și arta populară* (30 ore – prelegeri și 16 ore – seminare) și *Etnologia minorităților naționale* (20 ore – prelegeri, 10 ore – seminare) erau cercetate în semestrul III. Cunoștințele la aceste obiecte erau completate prin *Istoria gândirii etnologice* (20 ore – prelegeri și 20 ore – seminare) și *Sărbătorile calendaristice și de familie* (20 ore – prelegeri, 20 ore – seminare). Alte discipline etnologice se propuneau deja la anii III–V. Dintre acestea menționăm: *Mitologia* – curs prezentat în anul III, semestrul V, în volum de 30 ore – prelegeri și 14 ore – seminare; *Etnopsihologia*, semestrul VI (30 ore – prelegeri, 12 ore – seminare); *Etnopedagogia*, semestrul VII (24 ore – prelegeri, 8 ore – seminare) și *Etnosociologia*, semestrul IX, în volum total de 30 ore (10 ore – prelegeri și 20 ore – seminare) [1].

Pentru realizarea acestor discipline, profesorii Catedrei de etnopedagogie și educație: Eu. Șveț, J. Nastas, V. Samoilenko, V. Ursu, L. Pogolșa, I. Dulschi, G. Guțu, V. Mireniuc, G. Ogorodnicov, V. Enachi, Gh. Calmoi, L. Coșciug se perfecționează continuu, participă la stagii în universități cu programe specializate în domeniul etnografiei și istoriei culturii din Cluj, București, Timișoara, Iași, Sankt Petersburg etc.

În elaborarea programelor și desfășurarea cursurilor au fost implicați specialiști consacrați de la

Academia de Științe a Moldovei. Este invitată în calitate de șefă a Catedrei de etnopedagogie și educație dr. Olga Luchianet, care va exercita această funcție în perioada 1990–1992 [1, d. 2403, 2543, 2664]. Vor realiza cursuri și alți cercetători din domeniul studierii și valorificării patrimoniului material și imaterial: dr. hab. Nicolae Băieșu, dr. Elena Postolachi, dr. Varvara Buzilă, dr. Vasile Chiselită, dr. Svetlana Badrajan ș. a. [22, p. 202-204].

Prima promoție de tineri istorici și etnografi se face în anul 1995. Urmează o evaluare a calității pregătirii absolvenților la această specialitate și în anul 1995 sunt făcute câteva modificări.

În noul Plan de studii, aprobat la 15 septembrie 1995 [15], a fost adăugat cursul *Introducere în etnologie*, ce anticipa celelalte discipline etnologice și permitea studenților anului I să facă cunoștință cu obiectul de studiu al etnologiei, ramurile etnologiei: etnografia, folcloristica, știința artei populare, conceptele de bază – etnie, comunitate etnică, comunitate națională, etnogeneza, factorii etnogenezi. Studenții examinau izvoarele și metodele de cercetare etnografică, studiau clasificarea geografică, antropologică, lingvistică, cunoșteau tipurile de viață economico-culturală etc. [24]. Acest curs se prezenta concomitent cu *Etnologia generală*, pe parcursul căruia se studiau etnogeneza și istoria etnică, diversitatea culturii materiale și spirituale a mai multor popoare din Australia și Oceania, Africa, Asia, America, Europa. Astfel, se cunoșteau particularitățile ocupațiilor, îndeletnicilor, așezărilor și locuințelor, alimentației, precum și formele vieții spirituale: credințele, specificul creației populare, obiceiurile, tradițiile, sărbătorile populare etc. [19]. În Planul de studii nou a fost puțin modificat numărul de ore prevăzut pentru cursurile *Istoria gândirii etnologice*, *Sărbătorile calendaristice și de familie*, iar cursul *Cultura materială și arta populară* a fost integrat în cursul *Etnologia românilor* [15].

Începând cu anul 1990 și până în 2007, la specialitatea *Istorie și Etnografie* au fost pregătiți peste 300 specialiști pentru activitatea didactică și de cercetare în domeniul respectiv.

O dovadă concludentă a calității studiilor realizate la facultate în cadrul acestui program academic este Decizia Guvernului Republicii Moldova nr. 559 din 07.05.2002 de acreditare a specialității 0601.04 – Istorie și Etnografie [22].

Formarea cadrelor prin programul Etnologie

O altă specialitate – 224.4 *Etnologie* a fost aprobată prin decizia Senatului Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din 25 mai 2006 și confirmată de Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova la 27 aprilie 2007 [10]. Programul respectiv de studii a făcut parte din domeniul general – *Științe umanistice*, domeniul de formare profesională – *Istorie*, fiind parte componentă a „Nomenclatorului

domeniilor de formare profesională și de specialitate pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I – Licență”. El a fost elaborat în conformitate cu prevederile Planului-cadru pentru ciclul I, aprobat de Ministerul Educației și Științei al Republicii Moldova nr. 202 din 01.07.2005, ținând cont de Ordinul Ministrului Educației și Științei al Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea Sistemului de credite academice în învățământul universitar”, astfel fiind racordat la standardele naționale și internaționale de pregătire a specialiștilor în domeniu. Titlul conferit absolventului programului a fost *Licențiat în științe umanistice*.

Obiectivele prioritare ale acestei specialități erau: studierea culturii popoarelor, formarea abilităților de identificare, cercetare și protejare a patrimoniului cultural material și imaterial, realizarea proiectelor de cercetare, valorificare și protejare a patrimoniului istoric și cultural etc.

Planul de studii prevedea instruirea pe parcursul a 3 ani. Disciplinele au fost divizate pe categorii: fundamentale, de formare a abilităților și competențelor generale, de orientare socio-umanistă, de specialitate obligatorii și opționale, discipline la libera alegere și discipline de orientare către alt domeniu de formare în ciclul II, masterat. Cursurile prevedeau activități didactice sub formă de prelegeri și lecții practice (seminare).

Instruirea teoretică a fost corelată cu stagiile de practică. Astfel, în semestrul III a fost planificată practica de inițiere în muzeistică de o săptămână (30 ore), în semestrul IV se desfășura practica muzeistică cu durata de 4 săptămâni (120 ore), în semestrul V – practica etnofolclorică cu durata de 4 săptămâni (120 ore) și în semestrul VI – practica de documentare pentru teza de licență cu durata de 4 săptămâni (120 ore).

Raportul dintre aceste categorii poate fi examinat din următoarele tabele:

Repartizarea orelor pe grupe de discipline

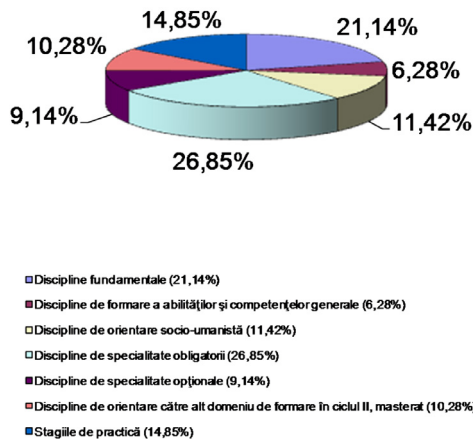
Categoriile de discipline	Nr. total de ore – 2625	
	ore	%
Discipline fundamentale	555	21,14
Discipline de formare a abilităților și competențelor generale	165	6,28
Discipline de orientare socio-umanistică	300	11,42
Discipline de specialitate obligatorii	705	26,85
Discipline de specialitate opționale	240	9,14
Discipline de orientare către alt domeniu de formare în ciclul II, masterat	270	10,28
Stagiile de practică	390	14,85

Conținutul programelor disciplinelor de bază și opționale prezentate studenților de la ciclul I – licență a oferit tinerilor informații privind istoria, particularitățile de formare și evoluție a popoarelor, simbioza formelor de cultură ale diferitor popoare, cunoștințe despre cultura, obiceiurile și tradițiile popoarelor, similitudinile și particularitățile acestora. Bunăoară, studenții de la anul I studiau cursurile de bază: *Introducere în etnologie, Istoria religiilor, Mitologie, Etнологia popoarelor lumii, Sărbătorile calendaristice și de familie ale românilor*. Deja la anul II ei cercetau *Etнологia popoarelor Europei, Etнологia românilor, Cultura materială și spirituală a popoarelor conlocuitoare din Republica Moldova, Muzeologie, Antropologie culturală, Metode și tehnici de cercetare în etnologie* etc. Iar la anul III studenții erau încadrați în studierea disciplinelor *Istoria gândirii etnologice, Istoriografie, Etnopedagogie, Cultură populară românească*

în context european, Istoria culturii universale, Istoria culturii naționale [19] și mai multe cursuri opționale: *Metodologia cercetării istoriei localităților, Medicina populară, Etnosemiotică, Sărbătorile Domnești, General și particular în sărbătorile laice și creștine, Obiceiuri de peste an la popoarele conlocuitoare* etc. [20].

Majoritatea disciplinelor au fost realizate de profesorii Catedrei de etnologie și geografie: dr. J. Nastas, dr. L. Pogolșa, dr. V. Ursu, dr. I. Dulșchi, conf. univ. Au. Pospai, lectori superiori Eu. Șveț, V. Samoilenko, V. Melinte ș. a. Pe parcursul acestei perioade, la fel ca și în perioada precedentă, catedra a atras în procesul de predare personalități notorii din domeniu: de la Institutul de Etnografie și Folclor al AȘM dr. Elena Postolachi și dr. Alexandru Furtună; de la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală dr. Varvara Buzilă; de la Institutul de Arte „G. Muzicescu” dr. Vasile Chiseliță, dr. Efim

Repartizarea orelor pe grupe de discipline

Tcaci, dr. Svetlana Badrajan; de la Muzeul Național de Istorie a Moldovei dr. hab. Elena Ploșniță, de la Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM dr. hab. Oleg Levițki, dr. Ion Ursu, Natalia Grădinaru etc. Studenții au avut bucuria să facă ore cu Radu-Octavian Maier și Maria Bîtcă de la Institutul de Etnografie și Folclor din București.

Practica etnofolclorică a reprezentat o continuare indispensabilă a disciplinelor etnologice studiate de către studenții de la specialitatea *Etnologie*. Scopul practicii a fost studierea obiectivelor etnografice, a activității muzeelor etnografice locale; examinarea ocupațiilor și îndeletnicirilor populare, cercetarea obiceiurilor și tradițiilor din cadrul sărbătorilor calendaristice și de familie; examinarea obiectivelor de interes turistic. Ea oferea condiții favorabile de înțelegere și consolidare a cunoștințelor obținute în cadrul cursurilor teoretice, reprezentând, totodată, cadrul necesar de formare a deprinderilor și abilităților necesare unui specialist în etnologie. Această practică a constituit cel mai eficient mod de formare a poziției civice față de patrimoniul etnografic material și imaterial, al protecției, conservării și valorificării lui [21]. Ea se realiza pe durata a 20 zile în diferite zone etnografice ale Republicii Moldova și României.

Pe parcursul practicii, studenții înregistrau interviuri cu băștinașii, completau chestionare. Concomitent, stagiarii realizau sarcini individuale. Iată câteva teme propuse pentru cercetare: *Practici de ursită în cadrul sărbătorilor calendaristice; Descântecul – remediu popular; Riturile de trecere la români; Obiceiuri și rituri nupțiale la români; Obiceiul colindatului și descolindatului în arealul românesc; Obiceiuri și rituri românești în cadrul sărbătorilor pascale; Specificul teatrului popular ritualic la români; Simbolismul ornamentelor de pe veșmintele tradiționale româ-*

nești; Rituri și obiceiuri de invocare a ploii în arealul românesc; Portul tradițional românesc etc.

Desfășurarea tuturor practicilor etnografice a fost susținută financiar de către administrația universității, precum și de către autoritățile locale.

Cea de-a doua practică de specialitate – *practica muzeistică* – a avut ca scop dezvoltarea abilităților de cercetare și analiză a patrimoniului cultural în calitate de viitori muzeografi. Ea s-a focusat la realizarea următoarelor obiective:

- cunoașterea diverselor aspecte ale activității muzeale: culegerea, conservarea, valorificarea și protejarea fondurilor muzeistice;
- clasificarea muzeelor după profil și utilizare;
- cunoașterea cauzelor principale ale degradării bunurilor muzeale;
- explicarea unității dintre muzeologie și cunoștințele din domeniul istoriei și al științelor istorice auxiliare;
- elaborarea unei prezentări a unei expoziții de muzeu și efectuarea ghidajului în cadrul unui muzeu etc.

Un alt domeniu la fel de important în formarea specialiștilor etnologi au fost investigațiile științifice. Specificul profilului a permis ca activitatea de cercetare, întreprinsă de studenți, să se orienteze în câteva domenii: „Etnologie generală”, „Etnologia românilor”, „Cultura materială”, „Cultura spirituală”, „Istoria culturii”, „Istoria localităților” etc. Rezultatele cercetărilor științifice studențești au fost finalizate prin susținerea tezelor de an și de licență, precum și prin prezentarea comunicărilor la conferințe universitare și interuniversitare naționale și internaționale.

Tezele de licență realizate sub îndrumarea cadrelor didactice ale catedrei de specialitate și a cercetătorilor invitați au inclus în mod obligatoriu studii personale ale fondurilor de arhivă, investigații de teren, analiza documentelor, publicațiilor științifice. Varietatea temelor luate pentru efectuarea studiilor și elaborarea licenței este destul de mare: *Aspecte generale privind obiceiurile și tradițiile agrare de primăvară și vară în arealul românesc; Descântecul în spațiul românesc: aspecte istorice și teoretico-conceptuale; Păstoritul în arealul românesc (prima jumătate a secolului al XIX-lea – secolul al XX-lea); Orologiul social; Copiii și tinerii în obiceiuri și tradiții de peste an; Aspecte istorico-etnografice ale localității Văleni; Obiceiuri și tradiții de Crăciun și Anul Nou la români și unele popoare balcanice (XIX–XX); Daruri și ofrande în cadrul sărbătorilor calendaristice la români; Medicina populară la sfârșitul secolului al XIX-lea; Spiritul bărbătesc în obiceiurile de peste an etc.* – sunt doar câteva teme elaborate de studenți. Comisiile de stat pentru susținerea tezelor de licență i-au avut în calitate de președinți pe dr. hab. Nicolae Băieșu, dr. Varvara Buzilă, dr. Alexandru Furtună.

Pentru perfecționarea procesului de studii și a cercetărilor științifice, Catedra de etnologie și geografie a colaborat cu instituții științifice și de învățământ din Republica Moldova, România, Rusia, Ucraina. O intensă colaborare au avut-o cu Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Institutul de Ecologie și Geografie al AȘM, Institutul de Istorie al AȘM etc. [22, p. 203].

Calitatea studiilor a sporit și prin colaborarea cu instituții științifice și de învățământ din România: Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Muzeul Satului și Muzeul Țăranului Român din București, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale al Consiliului Județean Tulcea etc., prin intermediul cărora unii studenți de la specialitățile *Istorie și Etnografie* și *Etnologie* și-au desfășurat practica etnografică și muzeistică [22, p. 204].

Competențele culturale ale studenților istorici și etnografi au fost consolidate prin variatele acțiuni educaționale extracurriculare. Au devenit tradiționale: Sărbătoarea sarmalelor și plăcintelor, șezătoarea „Misterul nopții de Sfântul Andrei”, „Să trăiți, să-nfloriți”, „Dragobete”, sărbătorile „Galbenă gutuie”, „O gingașă și mlădioasă floricea”, Hramul căminului studentesc, vizitarea monumentelor de istorie și cultură, a așezămintelor culturale etc.

Secvență de la cea de-a VIII-a ediție a Sărbătorii sarmalelor și plăcintelor, organizată la UPS „Ion Creangă”, noiembrie 2010. Foto din Arhiva universității

Mai bine de un deceniu, la facultate a activat ansamblul etnofolcloric „Datina” (cond. lector superior Valentina Samoilenko). El a fost format din studenții facultății de la diferite specialități, inclusiv de la specialitățile etnografice. Ansamblul a participat la mai multe concursuri, festivaluri ale obiceiurilor și tradițiilor populare, desfășurate în Republica Moldova și în România [22, p. 203].

Clubul studentesc „Tânărul Etnofolclorist”, fondat în anul 1997 [11, p. 205], și-a desfășurat activitatea în 2 secțiuni: „Cultură materială” și „Cultură spirituală”. Cu susținerea Fundației SOROS-Moldova au fost

organizate 2 expediții etnografice în regiunea interculturală Giurgiulești–Galați–Reni. Ulterior, a fost constituită Asociația Națională a Tinerilor Etnologi din Moldova, ce a desfășurat mese rotunde, conferințe științifice, cercetări ale tradițiilor, obiceiurilor, folclorului în diverse localități ale Republicii Moldova [22, p. 204-205]. Cu sprijinul financiar al fondurilor internaționale au avut loc câteva tabere de vară pentru studenții facultății, precum și cu participarea elevilor din mai multe instituții de învățământ preuniversitar din Chișinău. Prima a avut ca generic „Valorificarea tezaurului folclorului și etnografiei românești” și s-a desfășurat în vara anului 1998 la Putna. Cea de-a doua tabără, „Moștenirea culturală – comoară a neamului”, a avut loc în iulie 1999 la Saharna².

Vasta și rodnică activitate științifică și didactică, desfășurată de profesorii catedrei *Etnologie și Geografie* pentru pregătirea specialiștilor etnologi, s-a valorificat în numeroase culegeri de documente [4; 5], materiale didactice [6; 17; 18; 23; 24], materiale ale conferințelor științifice [10; 12], articole, studii și cercetări etc.

Aportul UPS „Ion Creangă” în pregătirea specialiștilor în domeniul etnologiei e inestimabil prin specialiștii pregătiți. Absolvenții de la specialitățile *Istorie și Etnografie* și *Etnologie* sunt pedagogi, oameni de știință și cultură, savanți. Menționăm câțiva dintre ei: Sergiu Musteață, conf. univ., dr. în istorie, decan al Facultății de Istorie și Geografie a UPS în perioada 2012–2016; Ion Ștefăniță, master în patrimoniu cultural, director general al Agenției Naționale de Inspectare și Restaurare a Patrimoniului Cultural; Lucia Argint, dr. în istorie, specialist principal la Direcția Generală Învățământ, Educație, Tineret și Sport a mun. Chișinău; Natalia Grădinaru, dr. în istorie, șefa secției „Probleme generale de etnologie” în cadrul Centrului de Etnologie al Institutului Patrimoniului Cultural al AȘM; Elvira Grițcan, dr. în istorie (Universitatea „Paris–Diderot–7”); Lilianna Moroșan, profesoară de istorie și educație civică, Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”, Chișinău; Tatiana Jalbă, profesoară de istorie și educație civică, director adjunct pentru educație, Liceul Teoretic „Minerva”, Chișinău etc.

Carolina Cotoman la lansarea publică a cursului universitar *Mitologie generală*, decembrie 2011. Foto din Arhiva Catedrei de geografie și patrimoniu cultural

Specialitatea *Etnologie* la ciclul I, licență, a fost și la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova. Planul de studii la această instituție a fost elaborat în conformitate cu legislația națională, ținându-se cont de standardele internaționale de pregătire a specialiștilor în domeniul dat [14]. Obiectivul de bază al planului de învățământ a constat în pregătirea specialiștilor profesioniști în istorie și etnologie, prin oferirea cunoștințelor teoretico-metodologice și formarea abilităților de cercetare. Prin intermediul cursurilor de *Istorie universală* și *Istoria românilor* – istoria Orientului Antic, istoria Greciei și Romei, a țărilor Europei și Americii, a țărilor Asiei și Africii – se creează un tablou unic al evoluției generale umane, subliniindu-se specificul anumitor regiuni sau fenomene, iar prin intermediul cursurilor de orientare specială ca: *Istoria etnologiei; Etnoarheologie și evoluții etno-culturale în spațiul românesc; Etnologia românilor; Etnografia minorităților naționale din Republica Moldova; Procese de etnogeneză din sud-estul Europei; Etnopsihologie; Etnosociologie; Etnologie politică; Civilizație și convergențe culturale; Etnopedagogie; Mitologie generală; Antropologie culturală; Conflictologie etnică* [14] și a altora se conturează specificul și importanța comunităților etnice ca capital primar al constituirii umanității și al importanței specificului pe care o are fiecare dintre acestea. Înțelegerea complexității proceselor social-politice și economice ce s-au repercutat pe Terra, de asemenea, este sporită și prin intermediul cursurilor generale, așa cum ar fi, de exemplu, *Politologia; Istoria ideilor filosofice; filosofia istoriei; psihologia* etc. Din păcate, numărul mic al studenților admiși la acest program și restricțiile administrative au dus la aceea că Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova nu are absolvenți la această specialitate.

Pregătirea cadrelor în domeniul patrimoniului cultural la ciclul II – master

Pentru o continuare logică a studiilor de la ciclul I – licență în domeniul *Etnologie*, în anul 2009 catedra *Etnologie și Geografie* a UPS „Ion Creangă” a elaborat planul de studii la programul *Patrimoniul istoric și turism cultural* [8, p. 5-21] pentru ciclul II – master, aprobat de către Senatul UPS „Ion Creangă” și confirmat de Ministerul Educației. Programul respectiv se adresează absolvenților instituțiilor de învățământ superior cu specialitățile *Etnologie, Istorie și Etnografie, Istorie, Antropologie, Muzeologie, Istorie și Educație Civică, Educație Civică și Istorie, Istorie și Geografie, Geografie și Istorie, Istorie și Limbă engleză, Arte Plastice, Design, Limbi Străine* etc., atât din Republica Moldova, cât și din alte țări.

Studiile durează 2 ani, absolvenții obținând 120 de credite și calificativul „Master în științe umanistice”. Masteratul tinde să asigure piața muncii cu specialiști în domeniul patrimoniului cultural și

protecției valorilor materiale și spirituale naționale și universale, turismului cultural, posesori ai unor cunoștințe solide în domeniu, buni cunoscători ai abordărilor teoretice și practice moderne și ai unor deprinderi operaționale în valorificarea patrimoniului și organizarea turismului.

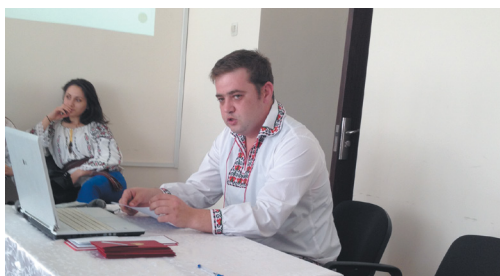
Admiterea la acest program s-a făcut chiar din anul aprobării. Astfel, în anul universitar 2009–2010 aici au fost înmatriculați 17 absolvenți de la specialitatea *Etnologie* și de la specialitățile *Istorie și Educație Civică, Istorie și Educație moral-spirituală, Geografie* de la Facultatea de Istorie și Etnopedagogie, din cadrul altor domenii, precum și licențiați de la alte universități. În anul următor au fost admiși 25 masteranzi. În anul de studii 2012–2013, în anul I au fost înmatriculați 22 de masteranzi, iar în anul de studii 2013–2014 – 18 masteranzi. În următorul an, numărul masteranzilor admiși în anul I a fost de 15. La admiterea din anul 2016, la acest program au fost înmatriculați 22 masteranzi.

Planul de studii cuprinde discipline generale și de specialitate – de bază și opționale: *Patrimoniul arheologic; Patrimoniul etnografic; Patrimoniul artistic; Patrimoniul natural; Patrimoniul arhivistic; Muzeificarea patrimoniului; Protecția patrimoniului cultural: cadru legislativ; Instituții europene și internaționale în domeniul patrimoniului cultural; Civilizație europeană; Managementul patrimoniului cultural; Patrimoniul și memorie culturală; Conservarea patrimoniului cultural; Turismul internațional; Turismul cultural, managementul turismului, geopolitică și geocultura* etc. [3]. Disciplinele sunt prezentate de specialiști cu renume din Republica Moldova și invitați de peste hotare: dr. hab. V. Țvircun, coordonator al Secției „Științe Umanistice și Arte” a AȘM; dr. O. Serebrian, ambasador al Republicii Moldova în Germania; dr. hab. E. Ploșniță, secretar științific al Muzeului Național de Istorie a Moldovei; dr. hab., prof. univ. A. Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova; dr., conf. univ. V. Buzilă, secretar științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală; I. Ștefăniță, director general al Agenției de Inspectare și Restaurare a Monumentelor; dr., conf. univ. S. Musteață; dr., conf. univ. Iu. Bejan, șef laborator în cadrul Institutului de Ecologie și Geografie al AȘM; dr. hab. Al. Popa; A. Chiricescu, Muzeul „Carpaților Răsăriteni” (România); dr., conf. univ. I. Varta, director general al Departamentului Arhivelor al Republicii Moldova; profesorii catedrei *Geografie și Patrimoniul Cultural* a UPS „Ion Creangă” – dr., conf. univ. V. Ursu; dr., conf. univ. V. Maxim, dr., conf. univ. J. Nastas.

Practica de specialitate se desfășoară la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Muzeul Orașului Chișinău, Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor, Departamentul Arhivelor al Republicii

Moldova etc. pe parcursul a 5 săptămâni. Scopul practicii este dezvoltarea deprinderilor de analiză și sinteză în procesul cercetării izvoarelor domeniiale ale patrimoniului și formarea unor îndemânări privind identificarea și atribuirea bunurilor culturale mobile la categoria Patrimoniu – Fond și Tezaur etc. Accentul se pune pe aspectele practice, pe documentarea și informarea de specialitate a masterandului.

Pe parcursul realizării studiilor în perioada anilor 2010–2017 au fost apreciate eforturile masteranzilor: Bob Dumitru, Drumea Maria, Suvac Ina, Gherghelejiu Tatiana, Televca Ina, Didenco Mariana, Drăguțan Eleonora din promoția 2011; Grosu Elena, Cotoman Carolina, Golban Eugenia, Eremia Lilia, Țurcan Tatiana, Marin Elena din promoția 2012; Goreanu Elena, Zagoreț Cristina, Comanac Cristina, Cațavelea Inga, Prodan Dina, Spânu Tatiana din promoția 2013; Doruș Eugenia, Ghilețchi Sergiu, Șevciuc Maria, Sambriș Ecaterina, Pacecinic Marina, Popov Andrei, Mostovoi Ecaterina, Popa Nadejda din promoția 2014; Dohot Mihai, Pintilii Ecaterina, Mileac Maia, Pintilei Elena, Ivanov Vladislav, Fulga-Preașcă Adriana, Arteni Jana etc. din promoția 2016; Furculiță Vasile, Kanius Marina, Ursu Valeriu, Morari Constantin, Stăvilă Oleseă, Gherman Alina etc. din promoția anului 2017.

Susținerea publică a tezei de master cu tema „Tradiții și obiceiuri românești de iarnă: între trecut și prezent” de către Alexandru Palamarciuc, programul *Patrimoniu istoric și turism cultural*, promoția 2016. Foto din Arhiva Catedrei de geografie și patrimoniu cultural

La finele acestui program, absolvenții pot activa în calitate de: muzeograf; cercetător științific; consultant expert în probleme de patrimoniu; referent cultural; agent turistic; manager în turism; coordonator al activităților culturale; coordonator în cadrul asociațiilor nonguvernamentale de profil; cadru didactic în învățământul preuniversitar, profesional, universitar. În anul 2012, absolvenți ai acestui program au devenit 18 masteranzi. În anul 2013, diploma de master la specialitatea menționată au primit-o 19 masteranzi, în anul 2014 – 15 masteranzi, în 2016 – 12 absolvenți, iar în anul 2017 – 10 absolvenți.

Dificultăți și perspective pentru continuarea formării specialiștilor la programele din domeniul patrimoniului

Învățământul superior etnologic din Republica Moldova reprezintă un fundament pentru pregătirea specialiștilor în domeniul identificării, cercetării și valorificării patrimoniului etnografic material și imaterial. Din păcate, actualmente el se confruntă cu numeroase dificultăți. Iată câteva dintre ele.

În opinia noastră, din motivul insuficienței locurilor de muncă, specialiștii pregătiți atât de UPS „Ion Creangă”, cât și de alte instituții de învățământ superior, nu sunt încadrați în activitatea profesională pe profilul obținut.

Numărul mic al locurilor bugetare care a fost oferit la admitere de către Guvern pentru specialitățile *Etnologie, Muzeologie, Antropologie* în ultimii ani a fost în descreștere. Ținând cont de interesul scăzut al absolvenților de liceu pentru studii cu taxă la aceste specialități, universitățile au întâmpinat dificultăți în formarea grupelor academice la ciclul I – licență. Nu este mai bună nici situația la ciclul II – masterat. În condițiile trecerii universităților la autogestiuune, în următorii ani cheltuielile pentru studii urmează a fi acoperite, în mare parte, de către universitate și beneficiar. Ținând cont de faptul că posibilitățile economice de care dispun universitățile de stat sunt reduse, taxele de studii vor fi mari.

Factorul demografic își lasă o amprentă puternică asupra numărului de candidați la admitere, în ansamblu, creând și mai multe impedimente pentru deschiderea unor grupe noi în anii următori.

Probleme asemănătoare sunt consemnate și la specialitățile etnologice, antropologice, istorice din cadrul universităților din Moscova, Sankt Petersburg, Samara, Kirov, Omsk, Minsk [28, p. 76-81]. Bunăoară, la cel de-al XII-lea Congres al antropologilor și etnologilor din Rusia (cu participare internațională), desfășurat la Ijevsk în perioada 3–6 iulie 2017, au fost remarcate: interesul scăzut al tinerilor pentru cercetări în domeniu, numărul redus de locuri pentru angajare, prezența unui număr mic de discipline etnologice la programe universitare înrudite, resurse financiare limitate pentru realizarea investigațiilor de teren etc.

Reieșind din situația actuală, facultățile și catedrele de specialitate din țara noastră continuă eforturile pentru găsirea noilor oportunități de pregătire a specialiștilor în domeniu. Astfel, în ședința din februarie 2015 Senatul UPS „Ion Creangă” a aprobat două planuri noi pentru ciclul I – licență: *Managementul Patrimoniului Cultural* și *Turism* [7], elaborate de profesorii Catedrei de etnologie și ge-

ografie. Aceste programe au pus accentul pe formarea competențelor de cercetare și valorificare a patrimoniului cultural material și imaterial național și universal și urmăreau pregătirea specialiștilor pentru noile oferte ale pieței muncii. Ambele programe, timp de doi ani, și-au așteptat confirmarea.

Însă, reieșind din faptul că noul nomenclator pentru pregătirea specialiștilor cu studii superioare, aprobat recent de către Guvern, nu are specialități etnologice la ciclul I – licență, considerăm oportuna includerea în planurile de studii la programele *Istorie, Arheologie, Pedagogie, Arte plastice, Design, Muzică, Dans popular etc.* a disciplinelor etnologice. Totodată, e necesară realizarea disciplinelor respective în calitate de cursuri opționale la treapta de liceu. La nivelul autorităților centrale urmează a fi elaborată o concepție națională privind învățământul etnocultural.

Concluzii

Așadar, sistemul învățământului superior din Republica Moldova dispune de mecanisme de formare a cadrelor în domeniul patrimoniului cultural. Există programe și facultăți cu o bogată experiență. Tinerii absolvenți cunosc specificul proceselor etnice ale conviețuirii pașnice, infiltrării, integrării, asimilării, amestecului, simbiozei formelor de cultură ale diferitor popoare din teritoriul țării noastre și din alte state. Ei dispun de abilități de integrare în programe și proiecte de valorificare atât a patrimoniului material, cât și a celui imaterial. Dar societatea contemporană are nevoie permanent de tineri care ar aprecia și ar promova cultura, obiceiurile, tradițiile propriului popor și care, concomitent, ar respecta cultura altor popoare. În opinia noastră, experiența acumulată urmează să fie valorificată și îmbogățită prin eforturile comune ale universităților, instituțiilor de cultură și cercetare, ale administrației centrale și locale, sectorului privat, asociațiilor nonguvernamentale.

Note

¹ Planul de studii pentru această specialitate a avut câteva variante. În arhiva UPS „Ion Creangă” s-au păstrat două: Planul discutat în cadrul ședinței Consiliului Facultății la 29 aprilie 1993 și aprobat în ședința Senatului UPS „Ion Creangă” din 15 septembrie 1993 și Planul de studii confirmat în ședințele comisiei metodice din aprilie 1995, Consiliul Facultății din mai 1995 și Senatul Universității din 15 septembrie 1995. Dar procesele-verbale ale ședințelor Catedrei de etnopedagogie și educație și ale Consiliului Facultății de Istorie și Etnopedagogie din perioada 1990–1993 ne oferă informații cu referire la disciplinele, volumul și cadrele didactice, care au desfășurat cursurile în perioada respectivă.

² Informații, rapoarte despre aceste și alte activități educaționale pot fi găsite în Arhiva curentă a Catedrei de *geografie și patrimoniu cultural* a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”.

Referințe bibliografice

1. Arhiva Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. F. 1, inv. 2.
2. Cozma V. Aspecte retrospective de predare-învățate a culturii naționale și universale la Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău. In: Probleme ale științelor socio-umanistice și modernizării învățământului. 75 de ani de la fondare. Materialele conferinței științifice a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 17. Coord. șt. Ig. Racu; col. red. C. Perjan [et al.]. Vol. 3. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, p. 75-83.
3. Cultura națională și europeană din perspectiva noilor paradigme ale cunoașterii. Ghid pentru masteranzi. Ed. V. Ursu. Coautori Ol. Levițki, El. Ploșniță, V. Enachi, V. Cozma, S. Musteață [et al.]. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2011, 194 p.
4. Cultura Moldovei Sovietice în documente și materiale, 1944–1991. Selecție: V. Cozma, V. Enachi, An. Lisnic, V. Ursu, C. Zagoreț. Coord. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2012, 346 p.
5. Cultura Moldovei Sovietice în documente și materiale, 1944–1991. Ediția a II-a revăzută și completată. Selecție: V. Burlacu, V. Cozma [et al.]. Ed. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2015, 280 p.
6. Curs de lecții de etnografie și istoria culturii naționale. Coautori J. Nastas, I. Dulșchi [et al.]. Chișinău, 1996, 133 p.
7. Decizia Senatului UPS „Ion Creangă” din 26 februarie 2015. In: Arhiva curentă a Catedrei geografice și patrimoniu cultural.
8. Ghidul masterandului. Facultatea de Istorie și Etnopedagogie (N. Chicuș et al.). Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2009, 26 p.
9. Glosar etnologic. Școli, curente, noțiuni și termeni etnologici. Coord. L. Pogolșa. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2002, 64 p.
10. Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural național și european. Materialele conferinței științifice, 27–28 septembrie 2013. Red. coord. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2013, 224 p.
11. O istorie multidimensională a carierelor universitare: instituții, rețele sociale, biografii. Ed. S. Musteață. Chișinău: ARC, 2017, 357 p.
12. Patrimoniul cultural național și universal: dialog istoric. In Honorem Valeria COZMA. Materialele conferinței științifice, 13–14 noiembrie 2014. Red. coord. și ed. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2014, 280 p.
13. Planul de studii la specialitatea „Etnologie”. In: Ghidul studentului. Facultatea de Istorie și Etnopedagogie. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2010, p. 77-80.

14. Planul de studii la specialitatea „Etnologie” a Facultății de Istorie și Filosofie a USM. In: <http://www.istorie.usm.md/> (vizitat 19.06.2015).
15. Planul de studii pentru specialitatea „Istorie și Etnografie” aprobat în ședința Senatului UPS „Ion Creangă” din 15 septembrie 1993 și Planul de studii pentru specialitatea „Istorie și Etnografie” aprobat de către Senatul Universității din 15 septembrie 1995. In: Arhiva UPS „Ion Creangă”. F. 1, inv. 2.
16. Ploșniță E. Patrimoniu și patrimoniologie în sistemul educațional al Republicii Moldova: actualitate și necesitatea. In: Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural național și european. Materialele conferinței științifice, 27–28 septembrie 2013. Coord. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2013, p. 8-15.
17. Pogolșa L. Etnologia popoarelor Europei. Ghid metodologic și bibliografic. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2000, 29 p.
18. Pogolșa L., Șveț E. Etnopedagogia. Recomandări metodice. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2000, 22 p.
19. Programe analitice la specialitatea „Etnologie”. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2007, 240 p.
20. Rapoartele Catedrei de etnologie și geografie (geografie și patrimoniu cultural) a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” pentru anii de studii 2006–2017. In: Arhiva curentă a Catedrei.
21. Rapoarte despre organizarea practicilor etnofolclorice și muzeistice la Catedra de etnologie și geografie a UPS „Ion Creangă”, 2008–2016. In: Arhiva curentă a Catedrei.
22. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, 1940–2000. Coord. N. Banuh, red. șt. B. Vizer. Chișinău, 2000, 385 p.
23. Ursu V., Samoilenco V. Mitologie generală. Curs de lecții. Chișinău: Pontos, 2011, 344 p.
24. Ursu V. Introducere în etnologie. Ghid pentru studenți. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2000, 28 p.
25. Ursu V. Cercetarea patrimoniului cultural al localităților Republicii Moldova în tezele de master. In: Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural național și european. Materialele conferinței științifice, 27–28 septembrie 2013. Coord. V. Ursu. Chișinău: Pontos, 2013, p. 165-173.
26. Ursu V. Studierea patrimoniului cultural național în învățământul istoric preuniversitar și universitar din Republica Moldova. In: Revista de științe socioumane, Nr. 1 (23), Chișinău, 2013, p. 35-41.
27. [http://www.edu.md/invățamintul superior/institutiile de învățământ acreditate](http://www.edu.md/invățamintul_superior/institutiile_de_invățamant_acreditate) (vizitat 02.02.2015).
28. XII Kongress antropologov i etnologov Rossii. Missiya antropologii i etnologii: nauchnye tradicii i sovremennye vyzovy. Sb. mater. Izhevsk, 3–6 iyulya 2017 g. Otv. red. A. E. Zagrebin, M. Yu. Martynova, Moskva–Izhevsk, 2017, 512, s. 76-81.

Valentina Ursu (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, conferențiar, șefa Catedrei de geografie și patrimoniu cultural a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”.

Валентина Урсу (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, конференциар, зав. кафедрой географии и культурного наследия Кишиневского государственного педагогического университета им. Иона Крянгэ.

Valentina Ursu (Chisinau, Republic of Moldova). PhD of History, Univ. Head of the Department of Geography and Cultural Heritage of State Pedagogical University “Ion Creangă”.

e-mail: ursuvalentina@yahoo.com